

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ

A TANÍTÓKÉPZŐ-INTÉZETI TANÁROK

XLIV. ÉVFOLYAM

ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK

BUDAPEST, 1931

6. SZÁM

FOLYÓIRATA

SZEPTEMBER

SZERKESZTŐSÉG,
hová a lap szellemi részét illető
minden közlemény küldendő:
BUDAPEST,
I., Menkína János-u 8/B., II. 3.
Kéziratokat nem adunk vissza.

SZERKESZTI:
MOLNÁR OSZKÁR

Tagsági vagy előfizetési díj
évenként 8 P. Az egyesülettel és
lappal kapcsolatos minden befizetés,
reklamáció PÓCZA JÓZSEF
egyesületi pénztáros címére (Bpest,
V., Báthory-u. 12., IV.) küldendő.
Hirdetések megegyezés szerint.

Mit tanítson a szaktanár a magyar nyelv népiskolai módszertani anyagából?

A címül szolgáló kérdésre a feleletet jelenlegi Tantervünk Utasítása a következőkben adja: „A IV. osztály feladta a magyar nyelv népiskolai tananyagának módszeres feldolgozása. A tanítás ismerteti a tantervet, visszapillant a magyar nyelv tanításának módszerére s feldolgozza a következő anyagot: a tanító előbeszéde; az olvasás, az olvasmányok tartalmi és alaktani tárgyalása; az olvasókönyvek célja, tartalma; a fogalmazás tanítása, fokozatai, a dolgozatok javítása; nyelvtani magyarázatok az olvasmányokkal kapcsolatban. Továbbá szükséges ismertetni egy-egy vezérkönyvet, néhány tankönyvet. Elkészítendő a népiskolai tanterv alapján egy osztály részletes anyag-felosztása.” Ehhez a tárgy- és keretmegállapításhoz a tanterv egy megjegyzést fűz, amely a tanításra fordítható időt állapítja meg: „Ha a tanár a nyelvi anyag tárgyalása során a népiskola kívánalmaira is gondol, akkor a IV. osztály végén a feladata főképen csak rendezésre és ki egészítésre szorítkozik és ezt 5—6 órán elvégezheti.”

Tisztáznunk kell először is azt, mennyire készítheti elő a szaktanár a tanítóképző intézeti tantervi anyag tárgyalása során a magyar nyelv népiskolai módszertani anyagának tanítását. Általános előkészítésül szolgálhat az, hogy a nyelvtan tanításában a modern didaktika és metodika követelményei szerint jár el maga is, tehát hogy csak egy-két példát említsek; egy-egy nyelvtani egységnél a példákat egy adott tárgykörből a tanítványok szerkesztik, elemzés alapján ők maguk állapítják meg a nyelvi törvényszerűséget, gondol a tanár a stílus sajátosságára, a lelki tartalom s a nyelvi kifejezés összefüggésére, az olvasmányok és költemények tárgyalásánál módszeresen jár el, s a fogalmazás tárgyaiban ha nem is kizárólagos, de jelentős keretet ad az élménynek. A szorosabb értelemben vett előkészítést az szolgálja, hogy az egyes nyelvtani egységeknél rámutat arra, mit és mennyit tanítunk az el. népiskolában belőle, melyek azok a költemények, melyeket az el. népiskola tanterve is fölvesz; miért taníthatjuk ezt a költeményt a III., s miért egy másikat a IV. vagy V. osztályban, s alkalmat nyújt tanítványainak, hogy megpróbálkozzanak azzal,

hogy ezt vagy amazt a költeményt (pl. Tóth K. *Előre* vagy *Füstbe ment terv* c. költ.) hogyan dolgoznák fel a népiskolában.

Azonban ez az előkészítés a tanítói pályára való nevelés következtetés szemmel tartása esetén sem lehet annyira intenzív, hogy a tantervi utasításokban megengedett 5—6 óra ideálisan elégséges legyen a magyar nyelv módszerének feldolgozására. Az idő alapos felhasználása mellett nekem 7 órára sikerült beosztanom azt az anyagot, amelyet a magyar nyelv és irodalom szaktanárainak a tárgy népiskolai módszertanából el kell végezniök.

Mielőtt az anyag vázlatának közlésére rátérnék, meg kell jegyezmem még a köv.-t: az 1925.-i új népiskolai tanterv az 1905.-i tantervtől eltérően a magyar nyelv tárgykörébe utalta a beszéd- és értelemgyakorlatot, még pedig azzal a megokolással, „hogy a beszéd- és értelemgyakorlatok beszéd- és fogalmazási készséget fejlesztő, valamint kedélynevelő és erkölcsnemesítő fontosságát kiemeljük a túlzott ismeretszerzéssel, a pusztá értelemfejlesztéssel szemben.” Valóban nyilvánvaló a beszéd- és értelemgyakorlatok összefüggése, kapcsolata a magyar nyelv tanításával. De anyaga és módszere mégis külön tantárggyá teszik, még pedig összefoglaló tárggyá, — s ezért kikapcsoltam a módszeres tárgyalásból. Éppen így jártam el az olvasás és írás tanításával is. Az olvasásnak és írásnak mint ügyességeknek, készségeknek tanítása és gyakorlása nem tartozik szorosan a magyar nyelv körébe. A mi szempontunkból mindkettő külön lenne tárgyalandó. A magyar nyelv és irodalom tanára már arra épít, hogy az el. népiskola tanulói ismerik a betűket, tudnak olvasni és írni, ő maga a kapcsolatot fenntartja azzal, hogy a beszéd- és ért. gyakorlat fogalmazási készséget fejlesztő voltát számontartja, a beszéd- és értelemgyak.-ok szóbeli anyagköréből a fogalmazáshoz és a nyelvi ismeretekhez tárgyat, anyagot választ.

Ez előzetes megjegyzések után a 7 órának vázlatát a következőkben adom:

1. óra. I. *A magyar nyelv tanításának nemzetnevelő és közművelődési jelentősége.* Megállapodásunk arra nézve, mit tanítson a pedagógus és mit a szaktanár az egyes tárgyak módszertanából, a tárgy tanítása céljának kifejtését, magyarázatát a pedagógus munkájának körébe utalja. A magyar nyelvnek, mint tárgynak jelentősége, továbbá az a körülmény, hogy az új tantervben fölvetett ágai közül az említett kettőt kiemeltük, szükségessé teszik, hogy a szaktanár, a céltudatosság biztosításán kívül is, fejtegesse a magyar nyelv tanításának célját s rámutasson arra, hogy a célt a magyar nyelvi oktatás többi ága mennyiben és hogyan szolgálja. — Tanításának nemzetnevelő és közművelődési jelentőségét a következőkben foglalhatjuk össze: a nyelv a nemzetiség legáltalánosabb s legpregnansabb kifejezése: „*nyelvében él a nemzet*”. „A nyelv a népek szellemének külső megjelenése, a nyelve a nép szelleme, s szelleme a nyelv, a kettőt sohasem gondolhatjuk eléggé azonosnak.”¹ „Nyelvében, irodalmában halmozta fel a

¹ Hördt: *Muttersprache und Volkserziehung*.

nemzet szellemi fejlődésének kincseit. A nyelvtanítás útján vezettük be a gyermeket nemzetének szellemi közösségébe, emeljük felsőbb műveltségét, hogy a nemzeti szellemnek abból az energiájából, mely nyelvében és irodalmában összegyűlt, minél többet változtassunk át lelkének eleven erejévé.² „Szép a nyelvismeret, mondja *Kölcsey* is, — de kötelesség tudni és tehetségünk szerint művelni is a hon nyelvét.“ A magyar nyelvtanítás közművelődési jelentőségét szépen világítja meg *Comenius* sárospataki búcsúbeszédében: „Magyar nemzetem! Törekedjél arra, hogy legyenek magyar könyveid. Gazdagítsd hazádat jó és bölcs, saját nyelveden írt könyvekkel! Abból tanítsd az ifjúságot; abba tedd le nyelvednek kincseit! Oh magyarjaim, ne vágyjatok idegen iskolák és könyvek után, hanem szerezzetek magatoknak hazatokban gazdag aratást.“³ És *Apáczai Cseri János* szavai az *Encyclopedia* előszavában: akinek munkásságáról *Hegedüs István* azt mondja, hogy az forró szerelmi vallomás volt nemzeti iránt:⁴ „Fő indító okom az vala, hogy a magyar nyelven írt tudományos könyvek nélkül szűkölködő nemzetemen tőlem kitelhetőképen segítenék és oly könyvet adnék a magyar ifjúság kezébe, melyben az *anyanyelvén* többnyire minden szép és hasznos tudományt olvashat.“ A két nagy pedagógus igéi az anyanyelvi oktatás mai felfogásában is vezérelvünk lehet.

II. *A magyar nyelv tanításának története.* A magyar nyelv tanításának története az el. népiskolában összefügg az oktatás és nevelés általános történetével, továbbá az általános művelődéstörténettel és a magyarság politikai történetével.

Ennek a történetnek két nagy szakasza van: a régi nyelvtanítás kora, s a modern nyelvtanítás kora. A kettő között szigorú határvonalat húzni nem lehet, mert mint minden emberi törekvésnél, itt is előbb jelennek meg a kísérletek és próbálkozások, a javaslatok, óhajok, s csak ezek megérése, kiforrása után következik be a megvalósulás. A két kor lényeges különbsége: *régen nyelvtan-tanítás volt, ma nyelvtanítás.* Ilyen szempontból az 1905. évet vehetjük mégis határu, melyben megjelent a mait megelőző utolsó tanterv s mely nemcsak tétélesen mondja ki: hogy a „nyelvtani magyarázatok anyaga tetemesen meg van szorítva s a rájuk szánt idő a felére leszállítva“,⁵ hanem célkitűzésében az idevonatkozó utasításaiiban kifejeződik az a követelmény, hogy a tanító ne csak grammatizáljon, hanem a tanításban az élő nyelv szellemébe is behatoljon. (Olv. tárgyalás, fogalmazás.) Az új tanterv erre még következetesebben sürget.

A magyar nyelv tanítására mindenestre döntő volt az, hogy az oktatás mennyire folyt az anyanyelven. A középkor alsófokú oktatása kezdetleges és szűkkörű volt. Még az írás-olvasás elsajá-

² Tanterv és utasítás 1905. 42 l. 1926. 72 l. (Idézve Hb. d. d. Lehrerbild. Lesen. 2.)

³ Fináczy: *Az újkori nevelés tört.* 392. lap.

⁴ Hegedüs István: *Apáczai Cseri János pedagógiai munkái.* 1899. Bevez. 3. lap.

⁵ Tanterv és Utasítás az I. népiskolában. 1905.

títása is ritka. A reformáció jótékonyan hatott az elemi oktatásra, s benne az anyanyelvi oktatásra. (Biblia-olvasás.) Luther felismerte az iskola nemzeti hivatását,⁶ az ő hatalmas szózata, mellyel a német városokhoz és fejedelmekhez fordult, keltette fel széles körökben a polgárság és a *nép iskolája* iránt való érdeklődést.⁷ Az *ellenreformáció* reakcióképen szintén törekedett az elemi oktatás körének tágítására. (Calasanzi szt. József, Borromaei szt. Károly, keresztény iskolatestvérek.)⁸ A magyar népiskola eszméjét Comenius állította fel és *Apúczai* sürgette (az anyai nyelven való iskola). A XVIII. sz.-ban a németesítő törekvésekkel kellett küzdenie a nemzetnek: Mária Terézia, II. József. A Ratio Educationis rendelkezései szerint a falusi iskolában csak némelyeknek, a városi iskolában mindenkinek tanulnia kellett a német nyelvet, a nagyvárosi iskolákban pedig az anya- és német nyelvet, ahol t. i. ez utóbbi nem vala anyanyelv, az anya- és német nyelven való fogalmazást. A kétnyelvű tankönyvek segítségével a nagyvárosokban azonnal, a kisvárosokban néhány év alatt meg kellett kezdeni a tanítást, falun, amikor jónak látszik.⁹ A németesítő törekvésekre az 1790—91. országgyűlés törvényben mondja ki, hogy a nemzeti nyelv minden iskolában tanítandó. Számos röpirat, javaslat, városok, vármegyék sürgették a nemzeti nevelést. A reformkorszak hosszú és dicső küzdelmei a nyelv érvényesüléséért folytak, míg végre az 1844. országgyűlésen hozott törvény a magyar nyelvet a közoktatás nyelvévé tette. A szabadságharc utáni abszolutizmus még egyszer, utoljára megpróbálkozik a németesítéssel. Az 1868. 58. t.-c. óta a nemzeti nyelv jogaiért nem kellett küzdeni, most már az elmélyítésről lehet gondoskodni. Mi is az 1869.-i és az 1877.-i tantervben most már csak a magyar nyelv szerepét, helyzetét tekintjük. Itt még a nyelvtanítást találjuk meg. Az 1869.-i Tantervben a tantárgyak felsorolásában: 2) anyanyelv: a) beszéd- és ér. gyak., b) írás és olvasás, c) anyanyelvtan. — Az 1877.-i tantervben ugyanezen tantárgyaknak ugyanezt a sorozatát találjuk, a kettő között lényegben különbség nincs.¹⁰ Ezzel a fent említett „régí” kort lezárjuk.

Az 1905.-i tanterv már a magyar nyelvi oktatást a tanítás tengelyévé teszi, s utasításában hangsúlyozza nemzeti és közművelődési jelentőségét.¹¹ Az 1925. évi tanterv az előbbi kiadásától számított törekvések, kísérletek betetőzéséül a nyelvet tanítja, a nyelvet, melyben nemcsak kifejezési formát lát és láttat, hanem mögötte s benne az ember és a közösség egész lelkét, egész életét. Ezért vonja vissza körébe újra a beszéd- és értelemgyakorlatot, ezért jelöli meg külön ágául a fogalmazást, s ezért figyelmeztet, hogy a nyelvtani fejtegetéseket és a gépies olvasást ne tekintsük

⁶ Fináczy: *A renaissance kori neveléstört.* 1919. 213. l.

⁷ Fináczy: *A renaissance kori neveléstört.* 1919. 212. l.

⁸ Fináczy: *Az újkori nevelés története* 1927. 175. l.

⁹ Dr. Kiss Áron: *A magyar népisk. tanítás tört.* 1881. 26—27. l.

¹⁰ Böngérfy: *Népisk. magyar nyelvtanaink története.* Lampel 1908.

¹¹ Tanterv és Ut. 1905. 41., 42. lap.

célnak. A vezérkönyvek, mintatanítások mozaikjaiból látjuk, hogy az utasítás is ilyen szellemű lesz.

2. óra. *A népiskolai tantervi anyag részletes ismertetése.* A magyar nyelv ágai: 1. beszéd- és értelemgyak.; 2. olvasás és olvasmánytárgyalás; 3. írás; 4. fogalmazás; 5. helyesírás és nyelvi magyarázatok. Ezek közül tárgyalásra kerül: 1. az olvasmánytárgyalás s vele kapcsolatban az olvasás; 2. a fogalmazás; 3. helyesírás és nyelvi magyarázatok. Hivatkozunk a beszéd- és értelemgyakorlatra, mint a beszéd tökéletesítésének eszközére, a szóbeli fogalmazás gyakorlásának alkalmára, s az írásra annyiban, amennyiben a fogalmazással, mint annak technikai eszköze összefüggésben van. A tantervi anyagot nagyjában minden növendéknek tudnia kell kívülről: osztályonként az olvasmányok körét, a tárgyalandó és könyv nélkül megtanulandó költemények felsorolását; a fogalmazás tárgykörét, az egyes osztályokban a fogalmazványok terjedelmét, műfaját, az előírt dolgozatok számát; a helyesírás és nyelvi magyarázatok osztályonként bővülő anyagát. Összehasonlítjuk az osztott és osztatlan népiskola tantervét, — s megállapítjuk, mennyire szűkebbkörű ez utóbbi anyag.

3. óra: *Tantervi utasítások; a magyar nyelv egyes ágainak módszere. Szemléltetés, szemléltető eszközök, kirándulások.* Mindaddig, míg az 1925. tanterv utasításai meg nem jelennek, haszonnal tanulmányozhatjuk az 1905. tanterv utasításait, de mindenkor reá kell mutatnunk a fejlődést jelző újabb irányelvekre. Ebben egyelőre a vezérkönyvek vonatkozó eredményeire, tanácsaira támaszkodunk. Megbeszéljük a tanító élő beszédjét (irodalmi kiejtés, természetes beszédmodor, idegenszerűségek kerülése, hungarizmusok használata, a fonetikai és etimologikus kiejtés mértéke).

a) Az olvasással és olvasmánytárgyalással kapcsolatosan megbeszélendők: az olvasás fokozatai, a szótagoló olvasás, a folyékony olvasás, az értelmes olvasás és szép olvasás. Kiemelendő e két utóbbinál a természetes hangsúly, továbbá, hogy ezek a fokozatok nem osztályonként különülnek el, hanem már az első osztály végén a folyékony olvasás a cél, a másodiktól kezdve pedig az értelmes és ha helyén való, a szép olvasás a követelmény. Az olvasmányok tárgyalásának szükségessége: ismeretszerzés, lelki gazdagodás és finomodás, a lelki élet elmélyülése, nemes szándékok ébresztése céljából. Továbbá a vallási, nemzeti és erkölcsi erősödést, a közösségbe való kapcsolódást szolgálja, végül az olvasási kedv ébresztése által kedvet kelt a nemes élvezet és az önművelés iránt. Ezt a nemzeti és általános emberi célt az olvasókönyvek tartalmukkal szolgálják. Az olvasmányok ma a nemzeti irodalom és a népköltészet termékeiből, remekeiből kerülnek ki, a nemzeti lélek kincseinek tárházából. A gyermeknek a legjobb is csak éppen jó. Itt kitérhetünk s megemlítjük, hogy az első olvasókönyvet Rochow szerkesztette 1776-ban „Gyermekbarát” címmel; nálunk Mária Terézia idején jelentek meg az első olvasókönyvek; Felbiger osztrák olvasókönyveit Révai Miklós fordította le. Híres olvasókönyvül is használt enciklopédia Losonczy H. István: Kis tükre;

jellemző, hogy a 19. sz. második felében u. n. nemzeti olvasókönyvek jelennek meg.¹²

A módszer részletes tárgyalásánál utalunk a tanítás ált. menetére, hangsúlyozzuk azt, hogy minden olvasmány és még inkább minden költemény más-más módszert kíván tartalmánál, természeténél fogva. Főbb elveink: a hangulat vagy érdeklődés kellő felkeltése, fokozása (erre szolgál főképp a gyermek egyéni élménye, továbbá az ismeretek felújítása, korfestés stb.), az olvasmány, de főképpen a költemény bemutatása egészében; ne törjük darabokra a költeményt!, a tárgyalás szolgálja az átélést, a beleélést, az elmélyedést, tartalmat magyarázzunk s ne szavakat. A gyermekek aktivitása azt jelenti itt, hogy szabadon mondják el, amit tudnak, gondolnak, szabadon érdeklődjenek az iránt, amit nem értenek; magyarázzanak egymásnak. Támogassa a tárgyalást képek szemléltetése, rajz. Az összefoglalást szolgálja az olvasmány vagy költemény újra olvastatása, tartalmának elmondása. Az alapgondolat, erkölcsi tanulság megállapításánál kerüljük az erőszakot.

b) A fogalmazás tanítása az új Tantervben új ága a magyar nyelv tanításának (a régebbiben: írás, fogalm. együtt). Alapelve: folytonos gyakorlás, kevés elmélet. Megbeszélendő a cél, itt hangsúlyozzuk a gyermek természetes, ösztönszerű kifejezőképességének figyelembevételét, fejlesztését, a természetes, közvetlen, egyéni stílusra való nevelést, azután a kapcsolatot a többi tárggyal, elsősorban a beszéd- és értelemgyakorlattal. Szólunk a fogalmazás forrásairól: élmény, cselekvés, emlék, megfigyelés; ritkábban alkalmazzuk a képről vagy rajzról való fogalmazást. A reprodukálásra ne adjunk alkalmat. A fogalmazás fokozatairól: a mondatok fogalmazása, kisebb egész fogalmazása, nagyobb egész fogalmazása. Fontos és megalkuvás nélkül keresztülvendő a szabad fogalmazás. — A bírálat legyen jóindulatú, biztató, serkentő. a megkívánható mértéket figyelembevevő, szempontok szerint történő. A gyermekek egymás fogalmazványaiban ne csak a hibát, hanem a szépséget, helyességet is vegyék észre. A dolgozatok javítása alapos, az osztályozás igazságos.

c) Helyesírás és nyelvi magyarázatok. A formalisztikus nyelvtanításról már a történeti részben szóltunk. Az új tanterv a szabályok, tételek tanítását megszorítja, s a nyelvi magyarázatokat is az élő beszéd tökéletesítésének szolgálatába állítja. Célja a nyelvérzéknek, az analogia-érzéknek a fejlesztése, a helyesírás támogatása (erre utal a tárgy címe is), a szókincs gyarapítása, stílus-fejlesztés, gazdagítás és nemesítés. Ezt a nyelvtanításban a példakeresés és elemzés elevevőségével értjük el, azzal, hogy a beszéd tartalmát elemezzük s mindig éreztetjük, hogy a gondolatnak, az érzelemnek, szóval a lelki tartalomnak van szüksége pl. a bővítményekre, vagy az összetett mondatra, s nem nekünk azért, hogy a szabályt megtanítsuk; továbbá a megerősítéssel, a helyesírás

¹² Bővebben Dr. Kiss Áron: *A magyar népisk. tanítás története.*

vonatkozások és fogalmazási vonatkozások megbeszélésével, a csendes foglalkozások célszerű felhasználásával.

Külön tárgyaljuk a helyesírás tanításának, gyakorlásának módját, alkalmait, a javítást (itt fontos a hibamegelőzés), s az erkölcsi mozzanat, hogy amit elvettünk, magunk javítsuk ki, külön a nyelvtani egységek módszerét. Ez utóbbinál felhívjuk a figyelmet arra, milyen gondolati, vagy érzelmi vagy akaratí ok teszi szükségessé a nyelvtényt, a példák nagy számára, s arra, hogy a meghatározás szabatosága nem nélkülözhetetlen, fő a megérzés, a felismerés. Meg kell találnia a tanítónak azt az arany középutat, mely a grammatizálás és a szétfolyó beszédelemzés között van.

d) Szemléltetés, szemléltető eszközök, kirándulások. Az olvasmánytárgyalás szemléltető eszközeit az olvasmányok természete szabja meg; az alapelv itt az az általános elv, hogy ezeknek összegyűjtésében fáradhatatlan legyen a tanító. Az írók, történeti személyek képét mutassa be, a helyi vonatkozásokat használja ki (emléktábla, szülőház stb.) a kegyelet érzésének s a szülőföld, lakóhely öntudatos szeretetének felkeltése céljából. A földrajzi és természetrajzi kirándulásokon az irodalmi vonatkozásokat ne mellőzze.

4. óra. *Tan-, segéd- és vezérkönyvek.* a) Tankönyvek: mindenestre bemutatandók és ismerttetendők az intézet gyakorló iskolájában használt tankönyvek. Ennyi elengedhetetlen.

b) Segédkönyvekül a tanító a képző tankönyveit használhatja, de nyelvi és irodalmi oktatásunknak kell, hogy meglegyen az a hatása, hogy a tanító irodalmi érdeklődése ne korlátozódjék divatos regényekre, hanem értékes monografiákat is szeressen olvasni, s belássa, hogy művelődése tanítói munkásságának értékeit is növeli.

c) Vezérkönyvek. Ezek között a Tanterv alapos ismerete az első; a régi Tanterv utasításait is haszonnal olvashatjuk. Egyrészt a folytonos javításra való törekvés saját önképzésére is serkentőleg fog hatni, másrészt tiszteletet fog ébreszteni benne a nemes emberi kísérletek iránt, az önfeláldozó és önzetlen munka iránt, s a régieknek is derekas munkája iránt. Felsorolom az ajánlatos vezérkönyveket:

1. *Olvasás- és olvasmánytárgyalás:* 1. Alexander Bernát: Az olvasókönyvről; 2. Barcsai Károly: Az olvasás és olvasmánytárgyalás tanítása; 3. Dénes-Vikár: Olvasmánytárgyalás. Tanítási vázlatok és mintaleckék; 4. Weszely: Az irodalomtanítás módszere és jelentősége.

2. *Fogalmazás:* 1. Barcsai: A fogalmazás tanítása a népiskolában. 2. Biró K. Lajos: Gyakorlati példatár a fogalmazás tanításához II., III., IV., V., VI. osztály számára. 3. Dénes-Vikár-Abonyi: A fogalmazás tanításának vezérkönyve. 4. H. Hajtay Etelka: Szárnyak bontogatása. (Polg. isk.) 5. Háros-Kőrösi: A magyar fogalmazás vezérkönyve. 6. Sarudy-Gergely-Kaposy: Ve-

zérkönyv a fogalmazásnak elemi népiskolában való tanításához.
7. Weszely: Az írásbeli dolgozatok pszichológiája.

3. *Helyesírás és nyelvi magyarázatok*: 1. Berta Károly és D. Paál Sándor: Új vezérkönyv a helyesírás és fogalmazás tanhoz. 2. Dezső Lipót: A magyar helyesírás rendszeres tanításának módszere. 3. Ligárt M.: Vezérkönyv a magyar nyelvtan tanításához (cselekedet). 4. Nemesné M. Márta: Nyelvtanmesék és víg nyelvtanórák. 5. Weszely: A magyar nyelvi oktatás vezérkönyve.

4. *A negyedik csoportba soroltam azokat, melyek a nyelvtanítás mindhárom ágára vonatkozó vezérkönyvek*: 1. Frank-Drozdy: Hogyan tanítsunk a népiskolában? 2. A Néptanítók Lapja tanítási tervei és vázlatai. 3. Quint-Drozdy-Stolmár-Boldis: Tanfolyami értesítő. 4. Urhegyi Alajos: Vezérkönyv a magyar nyelv tanításához. 5. Tesléry-Ferenczi-Vargha stb.: Mintatanítások. 6. Kehrér-Krechnay: Ped. szemináriumok: a magyar nyelv tárgyköre.

A vezérkönyveket bemutatjuk, jellegzetességüket vázoljuk s egy-két szemelvényen szemléltetjük; mintatanításokat olvasunk el. Szólunk az iskolai könyvtárakról is, azok szervezéséről, a beszerzendő és beszerezhető művek jegyzékéről, az ifj. irodalmi tanács tevékenységéről, megtekinthetjük a gyakorlóiskola könyvtárát; az olvasmányokat elolvastatjuk (kiosztva); szólunk a könyvtárkezelés technikájáról, a magánolvasmányok kikérdezéséről, felhasználásáról.

5. *óra: Egy osztály tanmenetének elkészítése*. Mindenekelőtt megbeszéljük az anyagfelosztás ált. elveit. Ezek közül a magyar nyelv tanmenetében a koncentráció a legfontosabb, a magyar nyelv őt ágának anyaga között a kapcsolatot meg kell teremteni, vonatkozásokat figyelembe kell venni. Az olv. tárgyalás és a fogalmazás pedig még a népiskola többi tantárgyának anyagától sem szigetelődhetik el. Nem mellőzhetők itt az alkalmi vagy helyi vonatkozások sem. (Pl. október 6., március 15., vásár, karácsonyi szokások stb.) Minthogy a magyar nyelvtanítás 3 ágát tárgyaltuk, mintául mindhárom egy-egy hónapi anyag beosztását készítjük el az órára, s a növendékek házi feladatul az egész évi tanmenetet készítik el, felerészben osztott, felerészben osztatlan iskola számára. Az összehasonlítás a tantervből tanultak felhasználásával hasznukra lesz. A tanmenetkészítés házi írásbeli dolgozatul is számítható, s ezzel a növendékek túlterhelését is kikerüljük.

Az illetmények csökkentése. Lapunk zártakor jelent meg a rendkívül lesújtó kormányrendelet, amely a fizetéseknek 10–15%-os redukcióját tartalmazza. Ez a rendelet a tanárságot ismét megfosztja attól a többlétől, amely az életet relative kellemessé s kíváncsossá teszi. És ez 10 keserves hónapig lesz így. Áldozatunkat könnyebben tudnók elviselni, ha azt látjuk, hogy a haza minden jómódú polgára hasonló arányban áldoz!

Példa: osztott iskola: III. osztály. Magyar nyelv. Május.

Tantárgy	Óraszám	I. hét	II. hét	III. hét	IV. hét
Beszéd- és ért. gyak.	3	Növények állati ellenségei. Madarak és fák napja. Kirándulás.	Léghőköri csapadék. Villamos-ság, villámhárító. Időjárás, éghajlat.	Az anyai szeretet, gyermeki szeretet, tisztelt, hála. Anyák napja.	A háború emlékei a községben. Hősi halottak, hadiárvák. Hősök napja.
Olvasás	4	Hermann O.: Etessétek az ég madarait. — Móra: A cinegefészek. — Thirring: Harkájdoktor.	Gyulai: Szél és nap. Móra: Vizi molnár tája.	Petőfi: Füstbe ment terv. A fekete kenyér.	Gárdonyi: Háború árvája. Pósa: Gondolatok őseinkre.
Fogalmazás	1	Hogyan etetem télen a madarakat?	Javítás.	Édesanyám.	Javítás.
Helyesírás, nyelvi magy.	1	A melléknév fokozása.	A középfok helyesírásának gyakorlása.	A melléknévről tanultak összefoglalása (tárgyalt olv.-ok nyelvtani elemzése.)	Az állitmányról tanultak összefoglalása.
Írás	1	Másolás: Harkálydoktor.	Közmondások.	Idézetek írása.	Nemzeti hősök neveinek írása.

6. óra. *Lecketipusok, vázlatok.* Megbeszélésükhöz, készítésükhöz számon kérjük előzetes figyelmeztetés alapján a növendékek tapasztalatait, megfigyeléseit, amelyeket a hospitálások, bemutató tanítások alkalmával gyűjtöttek. Alkalmazzuk a módszer megbeszélésekor helyeseknek felismert elveket. Bemutatunk néhány tanítási vázlatot, s az olvasmánytárgyalás, fogalmazás és helyesírás-nyelvi magyarázatok anyagából egy-egy tipikus egység vázlatát kidolgozzuk (pl. egy elbeszélő s egy lírai költeményét, egy prózai olvasmányát), az alsóbb osztályok egyikében egy fogalmazást élmény vagy emlék alapján (Hogyan etetem télen a madarakat?) s egy közéleti fogalmazvány megírását az V—VI. oszt. ban, a helyesírás és nyelvi magyarázatok ágából célszerű ugyanazt az anyagrészlet feldolgozását alsó és felső osztályban megtárgyalni, pl. a határozókat a IV. oszt. ban és az V. osztályban.

7. óra. *I. A magyar nyelv és a népművelés.* Néhány szó arról, hogyan szolgálhatja a tanító a népművelést a magyar irodalom köréből feldolgozott kérdésekkel. Ezekhez az előadásokhoz a népet közelebről érintő tárgyat válasszon a tanító, s vegye figyelembe a helyi viszonyokat. Ilyen témák lehetnének pl. az anyai szeretet a magyar költők verseiben, a gyermeki ragaszkodás Petőfinél; a természet szépségeiről hogyan énekelnek a költők. Miért szerette P. az Alföldet? A magyar hősök dicsőítése költészetünkben. Helyi és nemzeti mondák. A cél a magyar irodalom remekeinek megismertetése s a nép nevelése. Éppen azért egyszerű nyelven beszél-

jen a tanító, sok-sok szemelvényt olvasson fel. Nem az ő ragyogó stílusának bemutatására, a hallgatóság elkápráztatására kell törekednie, hanem az egyszerű nép szívébe egyszerű, közvetlen nyelven belelopni valamit abból a sok kincsből, ami költészetünkben, irodalmunkban fel van halmozva, s erőltetés nélkül megindulást, erkölcsi hatást kiváltani.

A tanítónak szerepe lehet a népművelést szolgáló ünnepélyek, előadások irányításában, rendezése körül is. — Növendégeink előkészítését ilyen természetű társadalmi feladataikra ifjúsági egyesületekben s egyéb ünnepélyeken való szereplésük, a rendezések körül kifejtett munkálkodásuk szolgálja.

7. óra. *A magyar nyelv tanítása a nem magyar tannyelvből iskolákban.* Az 1905. tantervben a magyar nyelvtanítás céljának meghatározása után ezt a mondatot találjuk: „A magyar nyelvnek nem magyarajkú népiskolában való tanításáról külön utasítás gondoskodik”.¹³ Bús emlékeket, lázongó kérdéseket ébreszt bennünk ez a mondat. Az igazság, a becsületesség s a bölcs előrelátás késztet mégis arra, hogy a magyar nyelv tanításának ilyen nemzetiségi kisebbségi vonatkozásával is szembenézzünk s ne titkoljuk el növendégeink előtt e problémának létét, de a történeti viszszatekintéssel s a jelen állapot szemmeltartásával tőlünk telhetőleg tárgyilagosan megvilágítsuk. Nevelő-oktatásunk vezéreszméje a nemzetnevelés, s ennek a legáltalánosabb érvényűnek éppen a népiskolára vonatkozóan kell lennie. Imre Sándor meghatározásai szerint: „a nemzet azok összesége, kik a földrajzi viszonyok s a közös mult erejénél fogva az egyetemes körén belül együtt egységet alkotnak más hasonló egységek mellett, azoktól határozottan elkülönült szervezettel.”¹⁴ A nemzetnevelés pedig „a nemzeti közösség tudatosá tévése és ennek munkájában sajátos módon résztvevésre képessé és késszé tétel.”¹⁵ Könnyű a helyzet megoldása ott, ahol a nép, a nemzet egységes. De nehéz és mélyseges emberi bölcseséget, emelkedettséget kíván ott, ahol nemzetiségi kisebbségek vannak. Imre Sándor a fejlődés szempontjából csak akkor mondja a nevelést teljes értékűnek, ha a nemzet mindenik tagjára kiterjed minden különbség nélkül.¹⁶ A magyar nemzet keretén belül voltak és vannak nemzetiségi kisebbségek. Azt a kérdést kell tehát a magyar nyelv szaktanárának megvilágítania, mit tett és mit tesz oktatási rendszerünk annak az érdekében, hogy nemzetiségeink az államnyelvet elsajátíthassák, s nemzetiségük mellett a magyar nemzet tagjaivá emelkedhessenek. Első a multra való visszatekintés. Ezt a multat eredményeiben (itt nem a trianoni hatásokra gondolok, hanem arra az állapotra, melyben az ország nemzetiségeit a háború befejezése találta) jellemzi a *magyarságnak tényleges türelme a nemzetiségekkel szemben.* Ezt lehet erénynek, lehet hibának minősíteni. A tény letagadhatatlan:

¹³ *Tanterv és Utasítás* 1905. 41.

¹⁴ Imre S.: *Nemzetnevelés* 64. l. 1912.

¹⁵ Imre S. id. m. 75. l.

¹⁶ Imre S. id. m. 94. l.

a nemzetiségek megmaradtak. A magyarosításra való törekvést jellemzik idevágó törvények. Ezek közül csak az 1907. törvényt és az ennek alapján 1908-ban (120.000 min. rendelettel kiadott Tantervet és Utasítást) ismertetjük röviden. Az 1907. évi XXVI. és XXVII. t.-c. alap gondolata az, hogy az állam tiszteletben tartja a nem magyar nyelvű állampolgároknak azt a jogát, hogy gyermekeiket saját anyanyelvükön neveljék és taníttathassák, de viszont megköveteli, hogy a magyar nyelvet a hon összes polgárai megtanulják és tudják, s hogy a hazafias magyar szellem, a magyar hazához való hű ragaszkodás a hon minden, nem magyar ajkú gyermekeiben is kifejlesztessék és megerősödést nyerjen.¹⁷ Ahol magyar tannyelvű iskola nincs, ott a hitfelekezeti iskolákban a magyar anyanyelvű növendékek magyarul oktatandók; ha a magyar anyanyelvűek száma a 20-at eléri, vagy az összes beírtak 20%-át teszi ki, számukra a magyar nyelv a tanítás nyelve; ha a beírt tanulók számának fele magyar anyanyelvű, a tanítási nyelv a magyar, de a magyarul nem beszélő növendékek anyanyelvükön is részesülhetnek oktatásban; a nem magyar tannyelvű elemi iskolákban a magyar nyelv oly mértékben tanítandó, hogy a négy évfolyam elvégeztével nem magyar anyanyelvű növendékek gondolataikat magyarul élőszóval és írásban érthetően ki tudják fejezni. Az e törvény alapján kiadott Tanterv és Utasítás (1908. 120.000 sz. m. rend.) megállapítja a heti órák számát a teljesen osztatlan, a részben osztott s teljesen osztott iskolákban, óratervet ad, szól a magyar beszéd tanításának módjáról, a tanítás ágairól. Szólunk arról az Apponyi-féle intézkedésről, mely minden tanítóképzőben elrendelte az illető vidéken használt nemzetiségi nyelv tanítását. Ez már átvezet a mai helyzethez. (Ma három típusú iskola.) A mai kisebbségi nyelvi tanfolyamok alap gondolata is az, hogy a nemzeti kisebbségi tannyelvű elemi népi iskola részére az illető nemzetiségi nyelvet kellően értő és beszélni tudó, egyébként is minden tekintetben alkalmas és nemzeti szempontból teljesen megbízható tanítók (tanítónők) képeztesse ki. Ezekre a tanítókra nagy feladat vár: ők hivatottak arra, hogy a kisebbségek gyermekeit is a nagy közösségbe emeljék, a nemzet tagjaivá tegyék.

Ugy gondolom, hogy a helyzetünkől fakadó nemzetnevelésnek feladataiból a magyar nyelv szaktanára egy morzsányit elvégezhet azzal, hogy szól a magyar nyelv tanításáról a nem magyar anyanyelvű iskolákban. Egy morzsányi ez, de legalább nem jelent elzárkózást egy égető probléma elől. Azonban csak egy morzsányi s éppen ezért nem elég ahhoz a célhoz, hogy a nemzet a maga valódi helyzetét és állapotát megismerje s hogy a nemzet mindenik része éppen az érdekek közösségét ismerje fel,¹⁸ amely utat nem kisebbek jelölték ki, mint Széchenyi, Eötvös. Járhat még ezen az úton a történelem, a földrajz tanára is, de azt gondolom, hogy tervszerűen, intenzíven és eredményesen a kisebbségi nyelvi tanfolyamok végezhetik el ezt a feladatot. Így

¹⁷ Csiky: *Alkotmánytan* 1912.

ezek a tanfolyamok a nyelvtanítás mellett valóban magasabbrendű, nemzeti hivatást töltene be.

Két vezérkönyv: Láng Mihály: *A magyar beszéd tanításának természetszerű módja a nem magyar ajkú népiskolában.* Dezső Lipót: *Vezérkönyv a magyar beszédnek az idegen ajkú iskolákban való tanításához.*

Befejezéstül feleljünk még arra a kérdésre, hova illessze be a vázolt módszertani anyagot a magyar nyelv és irodalom szaktanára. A Tanterv erre a IV. év végét jelöli meg s e beosztást, mint legcélszerűbbet elfogadhatjuk. A pedagógus tanár tanmenetébe bepillantva, megállapítottam, hogy a magyar nyelv ágai módszerének általános tárgyalását ő február hónapban fejezi be. Az ő munkájának alapvető eredményeire építheti fel a szaktanár a magateendőit. Minthogy addigra a nyelvtudományi rész elvégzése után a szaktanár már áttért az irodalomtörténetre s nem kívánatos ezt a studiumot újra megszakítani, leghelyesebbnek látszik a módszertan elvégzésének a IV.-ik évben a május hónapot szentelnie. Így a növendékek a gyakorlati kiképzés szempontjából legtermékenyebb V. évet elméleti pedagógiai ismeretekkel kellőképpen felfegyverezve kezddhetik meg.

A magyar nyelvnek mint tantárgynak nemzetnevelő fontossága szükségessé teszi, hogy a szaktanár a módszerrel legalább ilyen mértékben foglalkozzék. Igyekeztem minden mellőzhetetlent a Tanterv megszabta szűk keretek közé szorítani: de nem hallgathatom el azt a minden szaktanártársammal közös óhajunkat, hogy a magyar nyelv tanítása világnézetet adó, nemzetnevelést szolgáló, páratlan, semmi más tárggyal össze nem hasonlítható jelentőségénél fogva megérdemelné, hogy legalább egy félévben heti 1 órában szemináriumszerűen foglalkozzunk kérdéseivel, vagy legalábbis megérdemelné a felvett 7 órának megkétszerezését.

Grynaeus Ida.

A német nyelv jelentősége a tanítóképzőben.

Az utóbbi időben többször hangzott el olyan kijelentés, hogy a tanítóképzőben nincs szükség a német nyelvre és hogyha valamely osztályban az órák számát kellene csökkenteni, hogy azt más tárgy javára lehessen fordítani, akkor elsősorban a német nyelv óráiból kellene elvenni. Mivel a kijelentésttevők indokolása rendszerint teljesen egyoldalú és mivel a német nyelv ellenzői a kérdést egészen hibás szempontból látják, szükségesnek tartom, hogy a német nyelv jelentőségét a tanítóképzőben megvilágítsam.

Tantervünk így jelöli meg a német nyelvtanítás célját: „Gyakorlottság a német nyelv szó- és írásbeli használatában, beszédgyakorlatok, irodalmi olvasmányok és nyelvtani ismeretek alapján.” Az Utasítások magyarázatként ehhez még hozzáfűzik: „A német nyelv az egyetlen idegen nyelv, amelyet minden tanító-

¹⁸ Imre S. id. mű 146.

képző-intézetben kötelezőleg tanítunk. A leendő tanítónak ezzel a nyelvvel oly eszközt akarunk a kezébe adni, amelynek segítségével egy fejlett idegen kultúrával jut közvetlen érintkezésbe. Először oda akarjuk juttatni tanulóinkat, hogy a gyakorlati életben német nyelven meg tudják magukat értetni, másodsor pedig azt akarjuk elérni, hogy — legalább a haladottabbak — képesek legyenek a pedagógia köréből vett egy-egy könnyebb cikket vagy munkát megérteni s továbbképzésüket ezzel is megkönnyíteni. Azok, akik a német nyelv ellen foglalnak állást, vagy a német nyelvet nem tartják elsőrendű szükségletnek a képzőben, rendszerint a tantervnek ebbe az egyoldalú, utilitarisztikus célkitűzésébe kapaszkodnak és arra mutatnak rá, hogy azt a célt, hogy a növendékek a német nyelvet szóban és írásban bírják, hogy német pedagógiai munkákat olvashassanak, a tanítóképző nem tudja elérni. Már most ebből arra a következtetésre jutnak, hogyha a tanítóképző ezt a célt úgy sem tudja elérni, akkor egészen felesleges.

Nem akarok itt vitába szállni senkivel, hogy rámutassak arra, hogy a többi kétórás tantárgy mennyire éri el a célját és hogy milyen eredményeket tud felmutatni, csupán azt említem meg, hogy a nyelv nem ismeretanyag, hanem készség, amelynek az elsajátításához sok gyakorlatra van szükség, s az elsajátítás lélektani törvényei is mások, mint az ismeretek elsajátításánál. Készséget olyan minimális gyakorlattal, mint amennyi a német nyelv rendelkezésére áll, elsajátítani lehetetlen. Amikor tehát azt követeli valaki, hogy ezt a célt heti két órával el kell érni, akkor lehetetlent kíván.

De távol áll tőlem, hogy most azon keseregjek, hogy a német nyelv milyen mostoha elbánásban részesült. Tudom azt, hogy a tantervkészítők minden tárgynál milyen küzdelmet vívtak az óraszám miatt. Azt is tudom, hogy kevés kivétellel minden kartárs belátja, hogy a német nyelvre kijelölt idő kevés. Most inkább azokra a fontos lélektani és didaktikai szempontokra szeretnék rámutatni, amelyek a tantervben nincsenek ugyan kidomborítva, de amelyek a német nyelv jelentőségét sokkal jobban megvilágítják, mint a tantervben hangsúlyozott egyoldalú hasznossági elv.

Hogy a német nyelv jelentőségét a tanítóképzőben megértsük, meg kell előbb vizsgálnunk az idegen nyelvtanulás célját általában. Az idegen nyelvtanuláshoz általában háromféle célt szokás megkülönböztetni: *formális, utilitárius és reális célt*. A pedagógiában ma már közhely, hogy az iskolai tantárgyaknak nemcsak ismeretnyújtó materiális céljuk van, hanem formális, észképző, értelemfejlesztő céljuk is. A formális képzés gondolata a neohumanisztikus filozófusoktól ered, akik azt hangsúlyozták, hogy nem az ismeretanyag mennyisége a fontos, hanem az értelem, a szellemi erők felkeltése, fejlesztése, erősítése. A művelt embert nem az ismeretanyag mennyisége jellemzi csupán, hanem a sokoldalúan kiművelt szellem. A művelt ember nem az ismeretanyag sokasága folytán tud az élet sokféle szellemi feladataival

megbírkózni, hanem sokoldalúlag kiművelt szellemének erejénél fogva. Nem az ismretanyag tehát a fontos, hanem az a szellemi torna, amelyet egy-egy tantárgy tanulása közben végzünk. És erre legalkalmasabb eszköz éppen az idegen nyelv. Kétségtelen, hogy az idegen nyelv tanulása elsőrangú, semmiféle más szellemi munkával nem pótolható gondolkodási gyakorlat, semmiféle más tárggyal össze nem mérhető szellemi torna. Sokan kétségbevonják a nyelvtanulás formális képző erejét azzal az indokolással, hogy a nyelv csak eszköz, s az eszköz nem lehet lélekformáló. Igaz, hogy a nyelv kifejező eszköz is, de mint eszköz a legcsodálatosabb szerkezetű eszköz, amelynek a tanulmányozása olyan szellemi munkát feltételez, amelynél jobb szellemi tornát nem igen találunk. De a nyelv nemcsak eszköz, hanem mindig valamely nép szellemének, szellemi struktúrájának, egyéni lelkének a tükré is, amelynek a tanulmányozása önmagában véve is olyan értékekkel telíti meg az ember lelkét, amelyekhez hasonlókat semmiféle más stúdium nem tud nyújtani. Ha csak arra gondolunk, hogy az elvont fogalmaknak milyen bőségével gyarapszik a lelkünk a nyelv tanulmányozása folytán, be kell látnunk, hogy ezen studium nélkül lelkünk egy bizonyos területen szegényebb marad. A nyelvi szerkezet megismerése, a nyelvi formák, kategóriák megismerésére, összehasonlítására, alkalmazására, következtetések levonására, ítéletek alkotására törekvő szellemi munka kétségtelenül formális hatással is bír, s a gondolkodás-fejlesztésnek ezt a módját nevezik *nyelvi-logikai iskolázásnak*. Amit a nyelvtanulás a szellem számára nyújt, azt semmiféle más tárgy, még a matematika sem tudja nyújtani. A nyelvtanulásnak ezt a formális-logikai-nyelvi képző jelentőségét ma már minden elméleti pedagógus elismeri és hangoztatja. Aki tehát legalább egy idegen nyelv alapos tanulmányozásán nem dolgozza át magát, az a szellemi munkás számára oly nélkülözhetetlen formális-logikai képzésnek olyan hiányát fogja érezni, amelyet hiába fog próbálni mással pótolni. Mai kultúránk szerkezete, de még a szellemi munkás munkája is olyan természetűek, hogy a formális-logikai képzést nem nélkülözhetik, ilyen iskolázottság nélkül valódi produktív munkát végezni nem igen tud az ember. *Az idegen nyelvtanulás első és legfontosabb célja tehát a lélek formális-logikai képzése.*

A nyelvtanulásnak van azonban hasznossági célja is. Idegen nyelvet azért tanulunk, hogy azon a nyelven tudjunk beszélni és írni, hogy azon a nyelven olvassunk idegen irodalmat és tudjunk érintkezni idegen emberekkel. Ez a cél azonban csak igen nagy gyakorlattal érhető el és iskolában ilyen célt csak igen szűk keretek közt lehet elérni. Olyan iskolában, ahol kevés óra áll a nyelvtanulás rendelkezésére, az utilitarius cél csak másodrendű szerepet játszhatik az előbb említett cél mellett. Minél nagyobb az óraszám, annál jobban fog természetesen ez a cél is előtérbe lépni.

A nyelvtanulás harmadik célja a *reális-materiális* cél, ami azt jelenti, hogy a tanuló az idegen nyelv tanulásával ismerje meg az idegen népek az irodalmát, kultúráját, szellemi világát. Egy kul-

túrnép szellemi fejlődését, haladását ma már el sem lehet képzelni anélkül, hogy szellemi munkásai ne ismerjék más népeknek a szellemi életét, kultúrvilágát. A tanítóképzőben ma a német nyelv az egyetlen eszköz, amelynek a segítségével bepillantást nyerhetünk egy nagy kultúrnépnek az irodalmába, az egyetlen alkalom arra, hogy más népnek a nyelvével és irodalmával összehasonlíthassuk a magunkét, amelynek a segítségével tájulhat a tanuló szellemi látóköre és kifejlődhetik tárgyilagos ítélőképessége. Ezen szerepe révén a német nyelv a tanítóképzőben sokkal nagyobb jelentőséggel bír, mint bármely más iskolában, ahol több idegen nyelvet tanítanak. Ha ezt a célt a tanítóképző a csekély óraszám miatt csak igen szerény keretek közt is érheti el, mégis olyan ismeretanyaggal látja el a tanítót, amely nélkül ma művelt magyar ember nem lehet el.

A háború óta azonban a fentebb említett célok mellé még egy negyedik is lépett, amely összefügg a modern pedagógiának érték-ítélő, voluntarisztikus-aktivisztikus irányával. Ezt a célt a német pedagógia „*kulturkundlicher Unterricht*” névvel szokta jelölni. A Kulturkunde, a művelődéismeret szó nem új a modern nyelvek oktatásánál, használták már a háború előtt is. Amíg azonban a háború előtt ezen a néven főleg ismeretanyagot értettek, az idegen nép kultúrájáról szóló ismeretanyagot, addig ma ezen nem ismeretanyagot, hanem oktatási elvet értenek, amely nemcsak a modern nyelvek tanítására szorítkozik, hanem kiterjed a tantárgyak egész körére. Legnagyobb jelentősége persze az idegen nyelvek tanításánál van, onnan indult ki, s onnan nyerte a nevét is. Célja az, hogy céltudatosan kiválogatott irodalmi anyag sajátos feldolgozása révén kifejlessze a tanulóknak az értékelő-ítélő képességet, hogy a tanulók képesek legyenek önálló ítéletek alkotására, az idegen nyelv tanulásánál pedig főleg az idegen nép lelki struktúrájának, szellemi élete egyéni vonásainak a felismerésére, értékelésére, a saját népének szellemi életével való összehasonlítására és önálló következtetések alkotására. A világháború ugyanis arra tanított meg bennünket, hogy az a materiális-realistikus elv, amely a világháború előtt érvényesült az iskolákban, s amelynek a célja az volt, hogy minél több kultúrányagot ismertessen meg a tanulóval, hibás és felületes ismeretekre vezetett, mert ilyen úton csak az idegen nép kultúrproduktumait ismerte meg a tanuló, de a nép szellemi szerkezetét, lelki világát, egyéni szellemi megnyilatkozását nem ismerte meg. A modern nyelvoktatás nem elégszik meg csupán az idegen nép kultúrájáról szóló ismeretanyag nyújtásával, az idegen kultúra lényegének a felismertetésével fokozni akarja a saját kultúra iránti érzékét. Bildung an der Kultur ist Erziehung zur Kultur,— mondja szellemesen Walter Hübner. Az idegen népiség, az idegen nép szellemi szerkezetének megismerésére vezető természetes eszköz az összehasonlítás, az egybevetés a miénkkel. Saját népiségünket, népünk sajátos szellemi szerkezetét is csak úgy tudjuk valóban megismerni, ha egy másikkal egybevetjük, összehasonlítjuk. Az a

szellemi művelet, amelyet ilyenkor végzünk, szellemi képességeink legjobb iskolája. Egy idegen nép egyéni, maradandó és értékes vonásainak, jellemének, lelki világának a megismerése pedig termékenyítőleg, átalakítólag, nemesítőleg hat az egyéni lélekre is és nagyban hozzájárul a személyiség kialakításához.

Az idegen nyelvoktatás ezen újabb célkitűzése szervesen beilleszti a nyelvtanulást is a nevelő oktatás egyetemes céljai közé, megszünteti és áthidalja az idegen nyelvoktatásnak a multban divó izoláltságát és olyan értékekkel gazdagítja iskolai munkánkat, amelyeket a jövő iskolája többé nem nélkülözhet. Aki az anyaghalmozás folytán kátyúba jutott magyar tanítóképzés ügyén segíteni kar, aki a mult századból ránk szakadt materiális tanítóképzés helyébe egy, a modern kor követelményeinek megfelelőbb tanítóképzést akar, aki nem egy sok és sokféle, de felületes tudással megterhelt tanítót tekint ideálnak, hanem aki a céltudatos és módszeres munkával jól iskolázott és minden feladat megoldására képes szabad szellemű, önállóan értékelni és ítélni tudó tanítót akar nevelni, az ezek után bizonyára másként fogja megítélni a német nyelv jelentőségét a tanítóképzőben, mint ahogy az a multban történt.

Lux Gyula.

EGYESÜLETI ÉLET.

Az áll. tanító-, tanítónő- és óvónőképző-int. igazgatók rangsora.*

1. Főigazgató.

V. fiz. osztály 2. fokozat: Balázs Béla 1954. VII. 1.

2. Igazgatók.

V. fiz. o. 1. fokozat: Párvy Endre.

V. fiz. o. 2. fokozat: Brunowsky Rezső c. főig., Szarka Lajos 1953. I. 1.

VI. fiz. o. 1. fokozat: Végh József, Szerényi Anna, Tabódy

Ida, Rónai Sándor, Berényi Irén

VI. fiz. o. 2. fokozat: Zoltán Géza 1954. VII. 1.

VI. fiz. o. 3. fokozat: Lukács Béla, Molnár Oszkár 1953. I. 1.

Dr. Szémán István 1954. I. 1.

VII. fiz. oszt. 3. fokozat: Grynæus Ida 1953. I. 1.

•

Az áll. tanító-, tanítónő- és óvónőképző-intézetek tanszemélyzetének a széniumos rendszer szerint csoportosított névjegyzéke.

1. Tanárok.

VI. fiz. oszt. 1. fokozat: Barabás Endre c. főig., Jankó László
c. ig., Héger Lujza, Grész Ernő, Urbányi Karola,
Pattyiné Láng Mária.

* A rangsor és az utána következő névjegyzék a f. évi augusztusi végi állapotot tünteti fel.

VI. fiz. o. 2. fokozat:

Kraft József, Kiss A. József	1952.	I. 1.
Németh Sándor c. ig., Strauchné Entz Jolán c. ig., Budai Lajos	1952.	VII. 1.
Desits József	1953.	I. 1.
Inczené Méray Irén, Wolszky Emilia	1953.	VII. 1.
Csiki István, Patyi István	1954.	I. 1.

VI. fiz. o. 3. fokozat:

Hidegh Béla, Éber Rezső, Barcsai József, Adamo- vichné Gludovác Emma	1952.	I. 1.
Kruspér István, dr. Radnai Oszkár, Fliegl Kálmán, Jaloveczky Péter c. ig., Révész Györgyi, Pazár Zol- tán, dr. Novy Ferenc	1954.	VII. 1.

VII. fiz. o. 1. fokozat:

özv. Lépesné Baur Irén	1952.	I. 1.
Purcsi János	1952.	I. 1.
Barcsai Károly, Pécs Gyula, Lengyel Gyula Jancsó Erzsébet	1952.	VII. 1.
Tscheik Ernő, Kovács Ernő, Marczelly Kornél, Leyrer Mátyás, Hatvani Lajos, Sárosi István	1953.	I. 1.
Vizhányó Károly, Mihalik József	1953.	VII. 1.
Nagy Ferenc, Tanács Imre, Móczár Miklós megbíz. igazgató, Kiss József, Bató László	1954.	VII. 1.

VII. fiz. o. 2. fokozat:

Csukás Zoltán	1952.	I. 1.
Sághy Tamás	1952.	VII. 1.
Zala István, Lux Gyula, Ehrlich Antal, Irtzing Ferenc Málnási Dezső, dr. Frank Antal, Csada Imre, Chobo- diczky Alajos, Braun Angela, Lechnitzkyné Jancsó Gabriella, Ehmann Tivadar	1953.	VII. 1.
Téger Béla, Znojemszky Ferenc, dr. Kosáry János . .	1954.	VII. 1.

VII. fiz. o. 3. fokozat:

Szelényi Dezső	1952.	I. 1.
Vas Károly, Lechnitzky Gyula, Mesterházy Jenő, Székely Zoltán, Gyulainé Gratz Márta, Siemeister János	1952.	VII. 1.
Berzátzy László, Fekete József, Barabás Tibor, Blé- nessy János, Pődör Béla, Lázár Károly, Woycie- chowskyné dr. Lajos Mária, Kalmárné Kostyál Ilona, Kádár Ilona, Flóra Sándor, Bertha Mária, Váradi József, Orbán András, Korber Aranka	1953.	VII. 1.
Zala Mária	1954.	I. 1.
Keletiné Zsoldos Hermin	1954.	VII. 1.

VIII. fiz. oszt. 1. fokozat:

Tanai Antal	1952.	I. 1.
Békéssyné Draskóczy Virginia, Frigyes Béla, dr. Kéz Andor	1952.	VII. 1.
v. Komárnoky Gyula	1953.	I. 1.
Roda Mária, Mácsay Károly, Haits Ella, Kishonti Barna, Pfalz György, Farkasdy Zoltán	1953.	VII. 1.
Biberauerné Abonyi Júlia, Zrinyi Aladár, Sebestyén Erzsébet, Ibererné Popovics Olga, Szontagh Katalin, Fogassy Ödön, Szilágyi János	1954.	VII. 1.

VIII. fiz. oszt. 2. fokozat:

Dobossy Elek megbíz. igazgató, Dohanics János, dr. Kenyeres Elemér	1932. I. 1.
Girtler Mária	1933. VII. 1.
Rojkó Antal, Josipovichné Németh Irma, dr. Tóth Antal, Ágoston Vendel, Doby Ida, Jaloveczkyné Czinkovszky Kornélia, Mógerné Küzdy Ilona, Stich Nándor	1934. VII. 1.

VIII. fiz. oszt. 3. fokozat:

Gyurjács András, Tóth Ferenc	1932. I. 1.
Dr. Prochaska Ferenc, Riesz Janka	1932. VII. 1.
Vajda Erzsébet	1933. VII. 1.
Medgyesi Mária, Vizy János	1934. I. 1.

IX. fiz. oszt. 1. fokozat:

Dr. Blaskovich Edit, dr. Zsindely Katalin	1934. VII. 1.
---	---------------

IX. fiz. oszt. 2. fokozat:

Skersil Mária	1933. VII. 1.
Ruisz Márta, Takács Béla, Meskóné Veverka Edit, Csekő Árpád	1934. I. 1.
Forgó Sarolta, Medgyesi Zsófia, Herr György	1934. VII. 1.

IX. fiz. oszt. 3. fokozat:

Rozsondai Zoltán, Szántó Lenke, Fehér Aranka, Nagyné Nádor Margit	1932. I. 1.
Vargyas Mária, Magyary Károly	1933. I. 1.
Jámbory Gabriella	1934. I. 1.
Undi Mária	1935. I. 1.

2. Gyakorlóiskolai tanítók.*VII. fiz. osztály 1. fokozat:*

Maurer Mihály, Vaskó László, Schönvizner János, Grau Géza, Budai József, Balla Béla, Schön István, Kristofcsák Lajos.

VII. fiz. oszt. 2. fokozat:

Pfeiffer Ilona, Damaszkovszkyné Mészáros Anna	1932. VII. 1.
Drozdy Gyula, Novák Eszter, Pócza József	1933. VII. 1.
Szabó Zoltán	1934. VII. 1.

VII. fiz. oszt. 3. fokozat:

Halmos Péter, Szalatsy Richárd	1933. VII. 1.
Simonyiné Müller Irma, Ferenczi István	1934. VII. 1.

VIII. fiz. oszt. 1. fokozat:

Lakatos Emil, Kaposi Károly, Gergely Ferenc	1932. VII. 1.
Rátkai Kálmán, Gaál Amália	1933. I. 1.

VIII. fiz. oszt. 2. fokozat:

Putnoky Jenő	1932. VII. 1.
Bagó Margit	1934. VII. 1.

VIII. fiz. oszt. 3. fokozat:

Horváth János	1932. VII. 1.
Vitál Margit	1933. I. 1.

IX. fiz. oszt. 1. fokozat:

v. Losonczy György	1932. I. 1.
------------------------------	-------------

3. Mintaóvónők és el. isk. tanítók.

<i>VIII. fiz. o. 3. fokozat:</i> Legányi Ilona	1933. VII. 1.
--	---------------

<i>IX. fiz. o. 1. fokozat:</i> Gyöngyössy Erzsébet	1932. VII. 1.
--	---------------

<i>IX. fiz. o. 2. fokozat:</i> Kunszt Dezső	1932. I. 1.
---	-------------

<i>X. fiz. o. 1. fokozat:</i> Király Jenő	1934. VII. 1.
---	---------------

4. Nevelők.

X. fiz. o. 1. fokozat:

Jombart Etel, Ambrózy Margit.

XI. fiz. o. 1. fokozat:

Kovács Irén, Lipcsey József.

XI. fiz. o. 3. fokozat:

Weiszné Tarant Ilona 1932. VII. 1.

Dr. Kascák Ödön 1933. I. 1.

Fábián Erzsébet 1933. VII. 1.

Madarasné Hanvay Ilona, Tulit Péter 1934. I. 1.

5. Óradíjas helyettes tanárok.

Gerencsérné Szánthó Jolán, Tóthné Ziegler Anna, Nika Béla, Erdélyi Olga, Zeitler Etelka, Tompa Margit, Németh Edith, Katona Margit, Földes Ernő, Farkas Mária, Galló Pál, Vass Gyuláné, Dausz Ferenc, Lóky Károly, dr. Metzner Károly, Pataky Ilona, Bulla Andor.

6. Megbízott nevelők.

Skersil Gabriella, Prell György, Bejczy József, Englert József.

7. Óradíjas helyettes gyakorlóisk. tanítók.

Wunder Ilona, Burchard-Bélaváry Erzsébet.

Megjegyzés. A nevek után tett dátum a legközelebbi előléptetés időpontját jelzi.

IRODALOM.

Dr. Horn József: *A közgazdaságtan tanításáról.* Bpest, 1931. Stádium Sajtóvállalat R. T. 15. l.

Szerző ebben az értékes dolgozatában a közgazdaságtannak a felső kereskedelmi iskolákban való tanításáról szól. Fejtegetései a tanítóképzés munkásait is érdeklik, egyrészt, mert a tanítóképző a módszer iskolája; másrészt, mert megállapításai a tanítóképzői közgazdaságtan tanítására is találunk.

Bevezető soraiiban vázolja a közgazdaságtan történetét és kimutatja tanításának szükségességét. Minden elfogulatlan ember helyeslésével fog találkozni az a megállapítása, hogy a közgazdaságtannak a középfokú oktatás egész területén helyet kell biztosítani. Ha a középfokú oktatás a tanulónak a körülötte zajló életéről teljes képet akar adni, úgy még a középiskola tanterve sem mellőzheti a közgazdaságtant. Hazai viszonyaink közt ez más okból is szükséges. Kevés a gazdasági érzékünk. Azután meg még műveltebb köreinkben is nagy, sőt teljes a tájékozatlanság a gazdasági élet legközönségesebb fogalmain és legszembeszökőbb törvényeit illetőleg.

A közgazdaságtan új tudomány lévén, tanítási módszerének összefüggő körvonaloásával a tárgyilag és didaktikailag tökéletesen tájékozott szerző értékes, úttörő munkát végzett. Dolgozatában három kérdésre felel. Kifejti a közgazdaságtan tanításának céljait; a közgazdaságtan tudományos anyagának higgadt megrostálásával és az ifjúság érdeklődési irányának gyakorlati ismeretével megfelel arra a kérdésre, hogy mi legyen a közgazdaságtan tanításanyaga a középfokon; végül adja a tárgy tanításának részletes módszerét.

A módszertanok rendszerint megelégszenek az egyes tárgyak taní-

tási céljainak pusztá felsorolásával. A szerző mélyebb alapból, a közgazdaságtannak a megismerés totalitásában elfoglalt helyéből és értékéből vezeti le és egymással logikailag szerves kapcsolatba hozza a célokat, ami által a közgazdaságtan tanításának teleológiaijáról összefüggő áttekintést ad. Szerinte a gazdasági intézmények és jelenségek s az utóbbiakban mutatkozó törvényszerűségek megismertetése csak másodrangú cél, sokkal fontosabb bizonyos közgazdasági judicium és állandó érdeklődés kialakítása, amelyek a tanulót arra képesítik, hogy a gazdasági élet aktuális helyzetét és eseményeit megítélni tudja. További cél aztán, hogy a tanuló ne állapodjék meg a helyes közgazdasági belátásnál, hanem ennek megfelelően cselekedjék is. Cselekvéseiben pedig erkölcsi és nemzeti motívumok irányítsák. Arra kell képesíteni a tanulókat, hogy „a nemzet életére kiható nagy gazdasági kérdésekben mindig a közösség igazi érdekeinek megfelelően foglaljanak állást és rá kell nevelnünk őket arra is, hogy a közösség érdekeinek megfelelő állásfoglalására ne csak képesek, hanem hajlandók is legyenek.” Így lesz a közgazdaságtan az állampolgári nevelés fontos tényezőjévé.

Ezeknek a céloknak megfelelően kell kiszemelni a közgazdaságtan anyagát. Minthogy a középfokú iskolák tanulóinak értelmi színvonala főképp az intézmények és azok életműködése felé fordul, ezeket kell ismertetni. A különböző közgazd. elméleti irányokat és iskolákat csak annyiban, amennyiben egy-egy jelenségekörbe élesen bevilágítanak. A gyakorlati kérdések körül folyó vitákra különös gondot kell fordítani, mert ezek a tanulók ilyen irányú judiciumának élesztésére kiváltkép alkalmasak. Az érdeklődés ébrentartásához tartozik, hogy anyag szempontjából állandó kontaktusban legyünk a való élettel. Ezért „tanításunk anyagát vagy legalább is annak egyes részeit, szüntelenül módosítanunk kell.” A szerző ugyan külön nem hangsúlyozza, de a célok közt említett nemzeti, állampolgári cél megvalósíthatása érdekében önként értetődik, hogy az intézmények közül a hazai földön levőket behatóbban és részletesebben kell tárgyalni.

A közgazdaságtan tanításának módszere csak azóta kezd kifermődni, amióta e tárgy nemcsak a főiskolai, hanem a középfokú oktatásnak is tárgya. Helyesen állapítja meg a szerző, hogy e tárgy tanítása nem lehet előadás, hanem csak a tanár és a tanítvány együttes munkája. Ez meg csak úgy lehetséges, ha az új anyagot a tanítvány meglevő ismereteire építjük és az intézmények ismeretét, a jelenségek összefüggéseit, a bennük rejlő törvényszerűségeket bő tapasztalati anyagból vezetjük le. Tárgyunk tanításának egyedül helyes módja tehát az indukció. A tapasztalati anyagot, ahol csak lehet, közvetlen szemléltetés, az intézmények mentől szemléletesebb leírása (belső szemléltetés) s megfelelő számú példa felsorakóztatása útján kell nyújtani. Különösebben is ügyelnünk kell, hogy az induktív úton levezetett absztrakciók csak addig terjedjenek, ameddig azokat a valóság igazolja. Ezért minden megállapítást, törvényszerűséget a valósággal kell egybevetni és ellenőrizni. Ily módon elérjük azt, hogy a tanulók nem fognak megokolatlanul általánosítani, rosszszándékú tendenciáknak nem esnek egykönnyen áldozatul, hanem ellenkezően, közgazdasági judiciumra tesznek szert és a gazdasági élet objektív megítélésére válnak képesekké. Ha a közgazdaságtant így tanítjuk, tanításunknak etikai és nemzeti értéke is lesz, mert akiket ily módon tanítottak közgazdaságtanra, azok, kilépve az iskolából, nem válnak felforgató törekvések előmozdítóivá, azoktól távol lesz az a naiv felfogás, hogy életünk bajai egyszerű szervezeti módosításokkal megszüntethetők.

Mint más tárgyak anyagának lelki beszövődését, a közgazdaság-

tanét is előmozdítja a koncentráció. Itt helyesen állapítja meg a szerző, hogy kiváltképp a történeti vonatkozásokkal való megalapozás mélyíti a közgazdaságtani ismeretek elsajátítását. Alig van olyan módszeres egysege, amelyben a mult bemutatása a jelen megértését ne könnyítene.

Végigfutva a dolgozaton, meg kell állapítanunk, hogy nincs a közgazdaságtan metodikájának olyan részlete, amelyre az autentikus szerző nem ad választ. Évek tapasztalatain nyugvó határozott állásfoglalásai, világos megállapításai filozófiailag is bőségesen meg vannak alapozva. Ez a tökéletes filozófiai tájékozottság különösen fokozza Horn József dolgozatának értékét, mert a problémának magasabb szempontú szintézisére, fontos összefüggések meglátására képesíti. A logikailag tökéletesen organizált tartalmat szerző a tőle megszokott, nemesen érett és szépségekben gazdag formába öntötte. Nemcsak a személyes kapcsolatoknál fogva, hanem elsősorban a dolgozatban rejlő tárgyi és formai értékek miatt felhívjuk rá a közgazdaságtan tanárainak, sőt a tanítóképzés összes munkásainak szíves figyelmét.

Molnár Oszkár.

Internationale Zeitschrift für Erziehungswissenschaft. Verlag S. P. Bachem, Köln.

Régóta nélkülözött neveléstudományi folyóirat indult útnak f. évi április havában Dr. *Schneider* Frigyes kölni egyetemi tanár szerkesztésében. A folyóirat évi díja 12 M, egy-egy füzet 4 M. Első száma könyvszerű, 172 oldalnyi terjedelmű, vegyesen német, francia és angol nyelvű. Értékes cikkeket tartalmaz, művészi illusztrációkkal díszítve. Hat fejezete: 1. értekezések, 2. irodalmi áttekintés, könyvismertetés, 3. nemzetközi kongresszusok, gyűlések bejelentése, előkészítése, 4. közlemények, 5. levelezés, viták, 6. a munkatársak jegyzéke.

Az új folyóirat a tanítóképzéssel is fog foglalkozni. Biztosíték erre a szerkesztő személye, aki a bonni Pedagógiai Akadémiának is tanára. A vele való beszélgetés folyamán különben kifejtette, hogy jól tudja, milyen rendkívül nehéz feladatra vállalkozott, hisz különböző világnézetek, irányzatok, nemzeti érdekek, iskolafajok kívánalmait kell figyelembe vennie. Reménysége világhírű munkatársaiban és a különböző nemzetközi tanügyi intézményekben van. Hat intézmény vesz részt a szerkesztésében, u. m. a münsteri „Deutsches Institut für wissenschaftliche Pädagogik“, a berlini „Deutsche Pädagogische Auslandstelle“ és a „Zentralinstitut für Erziehung u. Unterricht“, a newyorki „International Institute of Teachers College“ és az „Institute of International Education“, a genève-i „Bureau International d'Éducation.“ A munkatársak névjegyzékében eddig 23 kiváló pedagógus szerepel, hogy csak néhányat említsek: *Kerschensteiner* (München), *Tumlirz* (Graz), *Claparède* és *Piaget* (Genève), *Carter Alexander* (New-York) stb.

A beköszöntő *Kerschensteiner* tollából való. Az új folyóirat célja az egész világot átható nagy pedagógiai reformok idején tájékoztatni a különböző államok népeit egymás pedagógiai törekvéseiről. Írásbeli és szóbeli eszmecsere (kongresszusok, cserediákság, kedvezményes tanulmányutak) által biztosítani az állandó érintkezést, lehetővé tenni a kölcsönös tanulást és megértést, kútforrásává lenni az összehasonlító pedagógiának. Ma, amikor államok sorsa nemcsak magától az államtól, hanem más államokkal való kapcsolatától is függ, nem mellékes a szellemi összeköttetés.

Nekünk, magyaroknak meg kell ragadnunk az alkalmat, hogy intézményeinket, törekvéseinket, képességeinket, értékeinket megismerje a külföld; bele kell kapcsolódnunk e folyóirat munkájába, hogy nagyobb megbecsülést biztosítsunk magunknak, hisz a szerencsétlen trianoni béke is viszonyaink nem ismerésének következménye.

Levelezőlapon való megkeresésre intézeteknek és egyesületeknek díjtalanul küld mutatványszámot Prof. Friedrich Schneider, Köln-Bayenthal, Bernhardstrasse 157, Deutschland.

Wojciechorskyné Lajos Mária dr.

Tóth Mihály: *Szántás, vetés.* Vezérkönyv a III. o. tanítója számára. Sárospatak.

Az érdeklődők közül soknak nem egészen új barát Tóth Mihály *Szántás, vetés*-e. Az 1927-ben megjelent III—IV. o. *Szántás, vetés* önállóított III. o. kötetét ismerteti ez a pár sor.

Megbízható jó barátja lesz minden tanítónak. A kezdők bátran támaszkodhatnak rá, a tapasztaltabbaknak összehasonlításokra s esetleg jobb utak választására ad alkalmat s ösztönzést. Az első megjelenése óta eltelt négy év alatt a könyv szelleme nem változott, csupán élesebb, az új tanterv szellemét tisztábban tükröző lett. Anyagában gazdagabb: sok, mindenütt használható, könnyű technikájú illusztrációt ad a beszéd- és értelemgyakorlatok, a természeti és gazdasági ismeretek beszélgetési anyagához, az év teljes énekanyagát kottában, a rajz- és kézimunkaanyagot mintákban.

A III. o. teljes évi, órák szerinti tananyagbeosztását adja, nem sok, de igen világos, józan, a keresztülvihetőséggel számoló elméleti utasítással. Hogy ez nem sok, azt egyáltalán nem tekintem a könyv hiányosságának. Az értéke pedig az a sok kitűnő és elég részletes vázlat, amelyek igen átgondolt, tapasztalatokon átszűrődött, minden lehető kapcsolatot felhasználó tanmenetben kerek egészet alkotnak: egy iskolai évnek lükettető életét adják.

Hogy minden vázlatából kiemelkednek a nevelő hatást célzó gondolatok, azt ma már a 6 éves új tanterv természetes eredményének tekinthetjük. Ebből a könyvből az élet lehelete s az iskola és a gyermek szeretete árad.

Figyelem, szemlélődés, gondolkodtatás, akaratindítások, mozgás-cselekvés, együttműködés, türelem az eredmény kivárásában, röviden: az új tanterv lüktet benne. Ami engem legjobban megfog ebben a vezérkönyvben: a végtelenül előrelátó gondosság úgy tanítói eljárásaiban, mint a vezérkönyvíró segítség-adásában. Szinte meghat, hogy milyen szerető részletességgel ad tanácsot pld. a falitáblán való alaprajz-készítéshez, a kézügyesítő rajzgyakorlatokhoz, a befőzésről való beszélgetéshez. Nem új dolgok ezek, velem együtt sokan fogják érezni, hogy sok eddigi ösztönszerű, helyes megérzésük, rátapintásuk itt tudatosan módszeres menetbe illeszkedik, szemléltet, kapcsol, összefoglal.

Talán nem fog mindenki a „Szántás Vetés” barázdáin haladni, de aki ott halad, jó úton halad s állandóan fogja érezni, hogy az élesszemű jóbarát a legjobb ötleteit minden nagyképűségtől mentesen, a dolgok természetes megoldásaként kínálja s nem hangsúlyozza, hogy ez kizárólagosan az övé, első és egyetlen, — utánoszható, de utólérhetetlen.

Akik Havas-Pósa olvasókönyvet használnak, igen jó olvasmánytárgyalási vázlatot kapnak a könyvben, szempontokat, ami nagy segítség, időmegtakarítás, különösen az ezerelfoglaltságú falusi tanítónak.

A számolás és mérés feladatkörei mindenütt a helyi viszonyok szerint fognak változni, erre a vezérkönyv is állandóan útál. Leghangsúlyozottabb ez a helyi viszonyokra való utalás természetesen a beszéd- és értelemgyakorlatok földrajzi vonatkozású beszélgetéseiben.

A havi és heti előkészületek rovatában ilyeneket olvasunk: „A környéken lezajlott történeti eseményekről anyagot gyűjtök.” „A vármegyei főbb tisztviselők nevei után érdeklődöm.” „Az időjárás helyi vonatkozású jellegéről feljegyzéseket készítek.” „A határ térképét jókora nagy-

ságban pontosan elkészítem. Elkészítéséhez hivatalos adatokat a község-házánál találok.” „Szomszédos község lakosainak jellegzetes ruházatáról, beszédéről, szokásairól adatokat gyűjtök.”

Szemléltetésül talán elég ennyi, kommentár nem szükséges hozzá. A havi és heti előkészületek biztos vezérfonalat, keretet adnak, természetesen minden iskolában más és más tartalom kívánczik és kínálkozik majd bele. S hogy ez a tartalom valóban belekerüljön, éber figyelemzettetés ez a könyv. Ha egyéb szolgálatot nem tenne is, már ezzel is sokat tett.

Simonyi Kálmánné.

H I R E K.

Folyóiratunk szerkesztősége szeptembertől kezdve I. Menkina János-utca 8/b. II. 3. szám. alatt van. Kéziratok, ismertetésre szánt könyvek, a szerkesztőségnek szóló közlések ezentúl erre a címre küldendők. A különféle szerkesztőségeket pedig arra kérjük, hogy a cserepéldányokat ugyancsak a fenti címre szíveskedjenek irányítani.

Kitüntetés. A kormányzó úr öfőméltósága a miniszterelnök előterjesztésére dr. rábapordányi Géva-Wolff Nándor vallás- és közoktatásügyi minisztériumi államtitkárnak értékes szolgálata elismerésül a II. osztályú Magyar Érdemkeresztet a csillaggal adományozta. A tanítóképzői tanárság körében őszinte örömet keltett a kultuszminisztérium kipróbált és kiváló eredményekben gazdag multra tekintő főtisztviselőjének magas kitüntetése. Fogadja Öfőméltósága ezen az úton is a tanítóképzői tanárság hódolatteljes üdvözlését!

Kinevezés. A kormányzó úr öfőméltósága a közokt. miniszter előterjesztésére Balázs Béla tanítóképző-int. kir. főigazgatói címmel felruházott áll. tanítóképző-int. igazgatót tanítóképző-int. kir. főigazgatóvá az V. fiz. osztályba kinevezte. Hosszas és kiváló tanári és igazgatói szolgálatnak méltó elismerése ez a kinevezés. Balázs Béla személyében olyan férfiút emelt a legfelsőbb hatóság a főigazgatói székbe, aki eddig is szívjósággal párosult hozzáértéssel intézte a ttóképzői tanárság tanulmányi ügyeit. Melegen kívánjuk, hogy most már végleges új pozíciójában lankadatlan buzgalmú tevékenységét a sikerek láncolata kísérje.

Tanári kinevezés. A közokt. miniszter Undi Mária okl. rajztanárt, festőt és iparművészt áll. tanítóképző intézeti rendes tanárrá kinevezte és szolgáltatételre a bpesti VII. ker. áll. tanítónőképző-intézethez osztotta be.

Előléptetések. A kormányzó úr öfőméltósága a közokt. miniszter előterjesztésére dr. Radnai Oszkár bpesti, Fliegl Kálmán csurgói, Jaloveczky Péter bpesti, Pazár Zoltán jászberényi, Révész Györgyi győri, dr. Novy Ferenc bpesti áll. tanító-, illetőleg tanítónőképző-int. tanárokat, Kruspér István a szegedi III. ker. polg. iskolához beosztott áll. tanítóképző-int. tanárt, valamint dr. Harmos Sándor bpesti izr. tanítóképző-int. tanárt a VI. fiz. osztály 3. fokozatába előléptette.

Áthelyezések. A közokt. miniszter a bpesti I. ker. áll. tanítóképző-intézethez beosztott Drexler István polg. isk. h. tanárt 1931. évi szept. 1-től kezdődő hatállyal a dunapataji áll. polg. fiúiskolához áthelyezte. — A közokt. miniszter Mácsay Károly csurgói áll. ttóképzői tanárt kérelmére a kiskunfélegyházi áll. tanítóképző-intézethez visszahelyezte. — A közokt. miniszter Ferenczi István nyíregyházi áll. ttóképző-int. gyakorlóisk. tanítót kérelmére a bpesti VII. ker. áll. tanítóképző-intézet gyakorlóiskolájához áthelyezte. — A közokt. miniszter Lakatos Emil kiskunfélegyházi áll. ttóképző-int. gyakorlóisk. tanítót kérelmére hasonló minőségben a nyíregyházi áll. tanítóképző-intézethez áthelyezte. — A közokt. miniszter Patyi István áll. tanítóképző-intézeti tanárt kérelmére Bpestre

helyezte át és szolgálattételre a VII. ker. áll. tanítónőképző-intézethez osztotta be (840—1—31/931.)

Tanári megbízatás meghosszabbítása. A közokt. miniszter *Bulla* Andor csurgói óradíjas h. tanár megbízatását az 1931/32. isk. évre meghosszabbította.

Nyugdíjazás. A közokt. miniszter *Tömör Boldizsár* csurgói áll. ttóképző-int. tanárt a tényleges szolgálat köteléke alól f. évi augusztus hó végével felmentette. *Tömör Boldizsár* tanári szolgálatát a dévai áll. képzőben kezdte, de már a következő évben Csáktornyára került, ahol a megszállásig buzgón töltötte be a tanári székét. Innen 1919-ben Csongrára helyeztetett át, ahol csekély megszakítással egészen mostani nyugdíjazásáig önzetlen lelkesedéssel szolgálta a tanítónevelés ügyét. Kívánjuk, hogy a jól végzett munka boldogító érzésével töltsen a nyugalom éveit.

Az első okleveles tanfelügyelők. A közokt. miniszter által a szegedi egyetemen szervezett tanfelügyelő-képző tanfolyamot az 1930/31. isk. évben dr. *Hofbauer László*, *Hubai János*, *Jurassa E.* Medárd és *Móricz István* okl. tanítóképző-int. tanárok végezték el, akik a megszabott vizsgálatok sikeres letétele után tanfelügyelői oklevelet kaptak.

Személyi hírek. *Mesterházy Jenő* kartársunk aug. 20-án *A budavári királyi palota külső szépségei* címen rádió-előadást tartott.

Új tanítónőképző-intézet. A Szent Orsolya-rend az egyházi főhatóság engedélyével az 1931/32. iskolai évvel Bpsten (II. Zivatar-u. 2—4.) róm. kath. tanítónőképző-intézetet létesített. Ezzel a róm. kath. intézetek száma 25-re, az összes tanítónőképző-intézeteké meg 35-re emelkedett. Tanító-, tanítónő- és óvónőképző-intézeteink jelenlegi száma: 60.

A javító képesítő-vizsgálatok idejének megváltoztatása. A közokt. miniszter elrendelte, hogy a tanító- és tanítónőképző-intézetekben az eddig decemberben tartani szokott javító- és pótképesítő-vizsgálatok az 1931/32. isk. évtől kezdve szeptember hónap első hetében tartassanak meg. (840—05—40/1931. Hivatalos Közlöny. 15. sz.)

Az áll. képzők szeptemberi képesítő-vizsgálatai. A közokt. miniszter az áll. tanítóképző-intézetek növendékei számára a szept. javító és pótló tanítóképesítő-vizsgálatok helyéül a bpesti I. ker. áll. tanítóképző-intézetet, az áll. tanítónőképző-intézetek növendékei részére pedig a bpesti II. ker. áll. tanítónőképző-intézetet jelölte ki. Az elnöki teendő ellátásával a II. ker. áll. tanítónőképző-intézetben *Balázs Béla* kir. főigazgatót, az I. ker. áll. tanítóképző-intézetben pedig *Molnár Oszkár* áll. tanítóképző-int. igazgatót bízta meg.

Nyilvános ünnepségeken résztvevő tanulók magatartása. A közokt. miniszter elrendelte, hogy a középfokú iskolák növendékei nyilvános ünnepségeken a Himnusz, a Szózatot és a Magyar Hísekegyet vigyázzállásban hallgassák végig akár zene-, akár pedig énekkar adja azt elő.

Nyugtázás. Tagsági díjat fizettek az 1928. évre: *Vlaszaty Ferencné*, *Amler A.* — Az 1929. I. felére: *Málnási D.* — 1929-re: *Barabásné Ribiczey Erzsébet*, *Doby I.*, *Amler A.*, *Tóth Lajos.* — 1930-ra: *Doby I.*, *Révész K.*, *Leyrer M.*, *A Gludovátz E.*, *Varga Gyula*, *Amler A.*, *Tóth Lajos*, *Ehmann T.*, *Pödör B.*, *Vas K.* — 1931. I. felére: *Szabó K.*, *Vas K.*, *Desits J.*, *Flóra S.*, *Stich N.*, *Szabó Z.*, — 1931-re: *Doby I.*, *Dúzs M.*, *Révész K.*, *Vaskó L.*, *Juhász I.*, *Horváth A. J.*, *Marcély K.*, *Hatvani L.*, *Kovács D.*, *Révai Ö.*, *Tóth M.*, *Varga G.*, *Ecsedy L.*, *Egey L.*, *Szathmáry F.*, *Zilahy F.*, *Lázár K.*, *Ruisz M.* — *Előfizetés* a folyóiratra: *Székesfehérvár áll. polg. fiúisk.* (1931), *Miskolc róm. kath. tanítónőképző* (1930—1931).

Bpest, 1931. június hó. *Pócza József* pénztáros.

Megjelent *Barcsai József és Károly: Népiskolai módszertan!*

DUNÁNTÚL PÉCSI EGYETEMI KÖNYVKIADÓ ÉS NYOMDA R.-T. PÉCS.